

פרשת השבוע עפ"י ה"פרי צדיק"

פרשת בחוקותי

1

ורש"י פירש מתורת כהנים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, והיינו בתורה שבעל פה וכמו שאמרו בתנחומא (פרשת נח ג') שעל תורה שבכתב אמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער וכו' והכפייית הר כגיגית היה על תורה שבעל פה שהוא עזה כמות וכו' שיש בה צער גדול ונידוד שינה וכו' וזה בחוקותי שנחקק בלב, שהתורה שבעל פה בא לתקן הרוב כעס כמו שנאמר (קהלת א' י"ח) כי ברוב חכמה רוב כעס (נדרים כ"ב:): וכן כתב בזוה"ק (פרשה זו ק"ג.ג.) אם בחוקותי תלכו דא תורה שבעל פה וכו' שעל ידי העמל בדברי תורה יוחקקו הדברי תורה בלב ואז תלכו שתהיו הולכים, שהאדם כל ימי חייו צריך להיות הולך כמו שנאמר (קהלת י"ב, ה') כי הולך האדם אל בית עולמו, המלאכים הם עומדים כמו שנאמר (זכריה ג' ד') ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, והאדם כל זמן שהוא חי הוא הולך למעלה בכל פעם, ומשה רבינו ע"ה אמר לא אוכל עוד לצאת ולבוא (דברים ל"א, ב') שכיון שלא יוכל להיות עוד הולך אין לו עוד עסק בעולם הזה. ובמה האדם בטוח שיהיה הולך פן חס ושלום יתגבר עליו היצר הרע ויחזור לאחוריו רק אם בחוקותי שתהיו עמלים בתורה שבעל פה. ואיתא בגמרא (קידושין ל':) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין והיינו על ידי תורה שבעל פה (וכמו שאמרו שם) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, ובית המדרש היינו מקום שמחדשין בו חידושי תורה שבעל פה, ואז תהיו בטוחים תלכו, שתוכלו להיות מהלכים ממדריגה למדריגה.

2. 16. תזקן מה הגנה על הלב 3

וזה שאמר אחר כך ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם ופירש רש"י אין רוחי קצה בכם, והקשה הרמב"ן ז"ל מה זה הבטחה שלא ימאס בהם ולמה ימאס בהם אם ישמרו חוקיו ואדרכה בההיפך כתיב גם כן לא מאסתים ולא געלתים וגו' אך בכאן הוא הבטחה שלא יתקלקלו עוד ולא יתגבר עליכם היצר הרע שתהיו חס ושלום ראויים להיות נמאסים ויהיו בטוחים מרוגו היצר הרע, וכמו שנאמר והקמותי את בריתי אתכם ופירש רש"י מתורת כהנים לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר וכו'.

ושבת נקרא גם כן חק כמו שאמרו במכילתא הנ"ל חק זה שבת, והיינו דבשבת זוכין לתורה שבעל פה שיוחקקו בלב בלא עמל דאיתא בירושלמי (שבת פרק ט"ו הלכה ג') לא ניתנו שבתות אלא לאכילה

ושתיה וכו' וחד אמר לא ניתנו שבתות אלא לעסוק בדברי תורה ואיתא בפסיקתא (פרשה כ"ג) ולא פליגי מאן דאמר לתלמוד תורה לפועלים מאן דאמר להתענג לתלמידי חכמים. ובתלמידי חכמים מצינו (שבת ק"ט.ט.) רב ששת בקיטא מוטיב להו לרבנן היכי דמטיא שימשא וכו' כי היכי דליקומו הייא ר' זירא מהדר אזוזי זוזי דרבנן אמר להו במטותא מינייכו לא תחללוניה, ואף פועלים העוסקים בימי החול במלאכה שצריכין בשבת לעסוק בתורה מכל מקום זוכין בשבת לתורה בלא עמל שיוחקק בלב, וזה אם

בחוקותי תלכו שיוחקקו הדברי תורה בנייחא בשבת, ובמרה שהיה נפשם מרה עליהם במה שנסתלק מהם ההארה שהיה להם על הים כאמור שם להם חק, זה שבת שעל ידי השבת יהיו בטוחים שיהיה נחקק בלב ולא יתקלקלו עוד וכמו שאמרו במכילתא (בשלח ויסע ה') על הפסוק (ישעיה נ"ו, ב') שומר שבת מחללו וגו' שהמשמר שבת משומר מן העבירה (ובפרי עץ חיים הלשון מקטרוג היצר הרע).

וזה שאומרים במוצאי שבת קודש כהבדלה בתפילה אתה חוננתנו למדע תורתך והיינו תורה שבעל פה שהוא רוח הקודש כמו שכתב הרמב"ן (בבא בתרא י"ב.) וזה נקרא דעת וכמו שפירש רש"י (שמות ל"א, ג') ובדעת רוח הקודש. שדעת הוא חיבור חכמה ובינה והוא רוח מקודש דלעילא כמ"ש בזוה"ק (ח"ג ס"א), ושבת מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה ובזוה"ק (ח"א מ"ז:): ביום השביעי דא תורה שבעל פה וזה למדע תורתך, ותלמדנו לעשות בחוקי רצונך והיינו שבת שנקרא חק שנחקק הדברי תורה בלב. ובה בטוחים מקטרוג היצר הרע להבא. וכמו שנאמר אם בחוקותי תלכו שתהיו מהלכים:

4

[ג] במדרש רבה (ריש פרשה זו ל"ה, א') אם בחוקותי תלכו הדא הוא דכתיב (תהלים קי"ט, ג') חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד רבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני וכו' אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו' וצריך להבין מנא ליה למדרש שהיה כן בכל יום ויום שמא אירע לו כן באיזה פעם, אך נראה שדייקו מפסוק זה דכתיב (שם כ"ג, ו') אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי דייקא, והיינו תורה, דאין טוב אלא תורה (ברכות ה'). וחסד גם כן דברי תורה דכשהיו רגליו מוליכות אותו לבית המדרש היה מלמד תורה לרבים כמו שנאמר (שמואל ב' כ"ג, ח') יושב בשבת תחכמוני וכמו שאמרו במועד קטן (ט"ז:) ותורה ללמדה זו היא תורה של חסד (סוכה מ"ט:), ואמר ירדפוני כל ימי חיי משמע שלא מדעת והיינו שרגלי מוליכות אותי לבית המדרש בכל יום, והוא על דרך מה שאמרו (שם ג"ג.) למקום שאני אוהב שם רגלי

מוליכות אותי ובמכילתא (יתרו בחודש י"א) ובאבות דרבי נתן (פרק י"ב, י') הגירסא למקום שלבי אוהב שם רגלי מוליכות אותי והוא ראיא שלבי קשור בדברי תורה. שהיה שורש תורה שבעל פה כמו שאמרו (ויקרא רבה כ', א') כל הרואהו נזכר לתלמודו, ותלמוד היינו תורה שבעל פה, ואמר זה בלשון תפילה אמר דוד רבונו של עולם וכו' שהיה זה אחר שנכתב עליו פגם זה אמר שלבו קשור בה' יתברך והראיה שהרי חשבתי דרכי, דרך שלי על דרך שנדרש (ברכות י"א.) בלכתך בלכת דרך הוא דמחייבת ואף על פי כן ואשיבה רגלי אל עדותיך עדות התורה כמו שנאמר לוחות העדות ארון העדות. ומה שנכתב הפגם היא שבטך ומשענתך שעל ידי זה זכה לדברי תורה שנקרא משענת כמו שנדרש (חגיגה י"ד.) כל לשון משען ומשענה.

6. 7. שיהיה תלכו, ואומרים מזמור זה בשבת:

וכן אם בחוקותי תלכו, שנכתב סתם תלכו ולא נזכר לכת דמצוה כמו אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', וסתם לכת דידך מיירי. אך הפירוש אם בחוקותי שיוחקקו הדברי תורה בלב תלכו אף לכת דידך יהיה לדברי תורה לבית המדרש. ולמעלה כתיב (תהלים קי"ט, ג') חליתי פניך בכל לב, היינו תפילה, חנני כאמרתך, אמרתך היינו אמירה בחשאי כמ"ש (וזהר ח"א רל"ד:): כמה דאת אמר ואמרת בלבבך והיא תורה שבעל פה שהיא תזל כטל אמרתי. ואחר כך חשבתי דרכי וגו' כאמור אם בחוקותי תלכו. ואחר כך כתיב חשתי ולא התמהמתי לשמור מצוותיך, כמו שנאמר אחר כך ואת מצוותי תשמורו שיהיה הלימוד על מנת לעשות, שבהיפוך חס ושלום גרוע שלא למד וכמו שחשב במדרש רבה נוח וכו', ושבת שהיא יום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך וגו' שהיא עצב ורוגז היצר הרע, דשבת זמן תורה שיוחקקו הדברי תורה בלב שיהיה תלכו, ואומרים מזמור זה בשבת:

ואמר אחר כך במדרש חשבתי דרכי וגו' חשבתי מה שכתבת לנו אם בחוקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ, ואם לא תשמעו לי מה כתיב תמן ויספתי ליסרה אתכם, ואין לו פירוש למה שזכר פסוקים אלו. אך הענין על פי מה שאמרנו בקושית ראשונים למה לא הוזכר שכר עולם הבא ועונש גיהנום, ובאמת יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה (אבות ד', י"ז) וכן כל יסורי איוב שבעים שנה לא נחשבו כלום מול רגע מעונש גיהנום (כמו שכתב הרמב"ן ז"ל בהקדמה לספר איוב). אך באמת לא רצתה התורה להשמיענו שכר ועונש שתכלית העבודה היא שתהיה שלא על מנת לקבל פרס (אבות א', ג) אך הוזכרו בפרשה זו שאם בחוקותי תלכו אז יתן ה' יתברך כל הסייעות שבכל עניני עולם הזה שסייעוהו לעבודת ה' יתברך וכן בהיפוך ישלח ה' יתברך הסייעות על ידי היסורים כדי להחזירם בתשובה (ונתבאר במקום אחר). וזה המכוון כמה שאמרנו חשבתי מה שנאמר אם

חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר, ובה הפסוק מתחיל המדרש רבה שמות, שכל גלות מצרים היה לתכלית זה ואדרבה את עשו שנאתי ובגין כך סליקת מיניה שרביטא כמ"ש בזוה"ק (פרשה זו ק"ד:). ובשבת יום הניח ה' לך מעצבך ומרגוץ וגו' כמו שנדרש (זוה"ק ח"א מ"ח:). על יום השבת, דאז מכיר ישראל שכל ההיפך הוא רק ליסרה אתכם לטובתכם, וכן אז יש לישראל הנייחא מהיצר הרע שעל זה נאמר מעצבך ורגוץ והיינו עצב ורגוץ היצר הרע (כמו שנתבאר כמה פעמים) והיינו על ידי שהאכילה בשבת בקדושה שעל זה נאמר ונתתי גשמיכם בעתם וגו' שה' יתברך הנותן ומאתו לא יצא רק הטוב ועל ידי זה ונתתי שלום מקטרוג היצר הרע וכמו שאמרנו במכילתא (בשלח ויסע ה') שומר שבת מחללו וגו' שמשומר מן העבירה וזהו השלום ושכנתם ואין מחריד:

בחוקותי תלכו דכתיב תמן ונתתי שלום בארץ. שזה עיקר המכוון במה שזכר מקודם הברכות בעניני האכילה דהיינו שיהיה האכילה בקדושה ועל ידי כן ונתתי שלום בארץ והיינו שלום מקטרוג יצר הרע שזה עיקר השלום, כמו שנאמר בהיפך חס ושלום אין שלום בעצמי מפני חטאתי (תהלים ל"ח, ד'). ועיקר השלום מה שאמרנו (בראשית רבה נ"ד, כ"א) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו יושלים אתו זה יצר הרע וכו' שלמה קראו שונא (סוכה נ"ב). והוא ישלימנו לך. ובהיפך חס ושלום מה כתיב תמן ויספתי ליסרה וגו' שזה פעם הראשון שזכר בפסוק לשון ליסרה וגו' והיינו שכל האמור למעלה ואחר כך מענינים שנראים להיפך מהטוב לא בא חס ושלום לעונש ונקמה רק ליסרה אתכם כאשר ייסר איש את בנו וגו' וכתוב (משלי י"ג, כ"ד)

7. (נפלא ואלא) ככונת הן.

[7] ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו. גם כן קשה להבין בפשוטו דמה זה יעוד שכר למאן דזכי להיות דרופתקי דאורייתא דדי לו בקב חרובין מערב. שבת לערב שבת, ויתכן שזה גם כן קאי על דברי תורה ונתנה הארץ היינו ארץ עילאה (זוה"ק ח"ג ק"י:). והיינו מלכות שכינתא דאתקרי ארץ דקודשא בריך הוא (רעיא מהימנא שם רמ"ג:). מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה, ועץ השדה הוא על דרך מה שמובא בזוה"ק (ח"ב ס"ו:). ואין עץ אלא תורה עץ חיים וגו' והיינו תורה שבכתב. ואמר בזוה"ק (שם) אין עץ אלא קודשא בריך הוא כי האדם עץ השדה עץ השדה ודאי דא עץ שדה דתפוחין קדישין וזה שנאמר ועץ השדה יתן פריו, והן הן הדברים הנאמרים בתורת כהנים (פרשה זו א' הובא ברש"י) הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות. וכן מה שנדרש (בתורת כהנים) ונתנה הארץ יכולה מה שאתה מוביל לה ומה זו ברכה דהיפוכו דאינה נותנת אפילו מה שמוביל לה הוי חס ושלום קללה אבל נתינה כזאת אינה בכלל ברכה, ובפשטות יש לומר שיעשה תיכף פירות כמו קודם הקלקול, והמכוון יש לומר על פי מה שנאמר (שיר השירים ב', ג) כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים דלפשוטו קאי על ה' יתברך ומכל מקום דרשו מזה (שבת פ"ח.) שישאל נמשלו

לתפוח (ועיין בתוס' שם ונתבאר במקום אחר) ועצי היער היינו אומות העולם שנמשלו לאילני סרק, וזהו דהשדה הידוע שדה אשר ברכו ה' ואיתא (תענית כ"ט:). זה שדה של תפוחין ובלשון הזוה"ק חקל תפוחין קדישין והיינו הגן עדן שכן נדרש מפסוק זה (בראשית רבה ס"ה, כ"ב) שנכנס עמו ריח גן עדן עיין שם ושם משכן נפשות ישראל ועץ חיים בתוך הגן שהפנימיות עץ חיים דא תורה שבכתב ועץ הדעת טוב ורע הערוב היינו תורה שבעל פה ואפריש טוב מרע דאינון איסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול (רעיא מהימנא זוהר ח"ג ק"א:), וזה שאמר הבטחה לעתיד ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו שלא יהיו אילני סרק בישראל עצי היער רק כולם יעשו פירות שהם דברי תורה וחידושיהם שהם פירות הארץ דקודשא בריך הוא, וכמו שנאמר בנביא (ירמיה ל"א, ל"ג) ולא ילמדו עוד איש את רעהו כי כולם ידעו וגו' שזהו תכלית הגלויות שלא יהיה בישראל אילני סרק וכל נפשות ישראל יעשו פרי למעלה. ובשבת הזמן לזכות לתורה שבעל פה כמ"ש בזוה"ק (ח"א מ"ז:). יום השביעי דא תורה שבעל פה וכו' דשבת מדת מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה ובפרט בסעודה שלישית שהיא היחוד וכמו שאומרים בתפילה זו אתה אחד ושמן אחד וכו':